

Українська фалеристика на світових ринках

Олександр Бринов (Миколаїв)

Поля фальшивих українських відзнак не залишає фалеристів байдужими до таких випадків [1, 2], однак заради справедливості треба сказати, що випадки аукціонного продажу фальшивих предметів української фалеристики все ж таки не є типовими. Аналізуючи світові антикварні, нумізматичні та інші аукціони, де з'являлися останніми роками українські нагороди і відзнаки, можна прийти до висновків, що інтерес закордонних антикварів і колекціонерів до української фалеристики був і залишається високим.

Більшість закордонних аукціонів дозволяють не лише особисту участь покупців чи їх агентів на торгах, але й приймають від них заявки по телефону, факсу чи в режимі live bidding. Для того, щоб взяти участь в аукціонних торгах треба пройти відповідну реєстрацію, часто організатори аукціонів вимагають від учасників-новачків чи учасників, фінансова репутація яких нікому не відома, внесення попередньої грошової застави. Це достатньо обґрунтована вимога, оскільки поширені випадки, коли учасники-переможці відмовляються від сплати придбаних речей. Із таких осіб складаються так звані «чорні списки» непорядних учасників, якими аукціони обмінюються між собою. Тому, як правило, в угоді, яку учасники укладають при реєстрації, передбачається застереження приблизно такого змісту — подавати заявку і взяти участь в торгах треба лише тоді, коли особа дійсно бажає придбати відповідні лоти.

За декілька останніх років предмети української фалеристики з'являлися на деяких світових аукціонах, короткий огляд яких викладається далі.

На аукціонах двічі з'являлися оригінали Ордену лицарів залізного хреста армії УНР першого довоєнного випуску. Один екземпляр ордену був проданий на швейцарському аукціоні La Galerie Numismatique в 2008 році. Розмір ордену 42,5 мм, лаковане залізо, бронза, емаль, втрачені булави. Ціна реалізації склала

€10 500 (рис. 1). Ще один екземпляр ордену був проданий на чеському аукціоні AUREA Numismatika s.r.o. в 2009 р. Лаковане залізо, бронза, емаль, номер відзнаки 1337. Ціна реалізації — 170 000 чеських крон (рис. 2). В 2009 році на австрійському аукціоні DOROTHEUM була продана мініатюра Ордену залізного хреста другого випуску, ціна продажу €170 (рис. 3).

Нерідко на світових аукціонах з'являються відзнаки Українського комбатантського хреста. Один екземпляр Українського комбатантського хреста був проданий в 2008 р. на аукціоні The New York Sale в США. Великий хрест розміром 38 на 39 мм, виготовлений із бронзи, покритий емаллю чорного та блакитного кольору. Відзнака має номер 01449, який викарбуваний пуансонами на реверсі. На реверсі пуансонами також викарбувані літери латинського алфавіту CYB. Хрест при естимейті \$400 проданий за \$1 800. Хрест має гвинт та гайку (рис. 4).

На цьому самому аукціоні в 2010 р. були виставлені на продаж в парі два Українських комбатантських хреста під одним номером (великий хрест і мініатюра), можливо вони належали одній особі. Великий хрест під номером 0783 мав розміри 38 на 39 мм, на реверсі пуансонами викарбувані латинські літери CYB. Хрест на закрутці (рис. 5). Мініатюрний хрест розміром 22 на 22 мм, на реверсі також викарбуваний номер 0783 і латинські літери CYB. Мініатюрний хрест також на закрутці (рис. 6). Великий хрест при естимейті \$400 був проданий за \$380, мініатюра при естимейті \$250 продана за \$200. Порівняно низька ціна цієї пари відзнак обумовлена, на нашу думку, неколекційним станом обох відзнак, хоча можливо, якщо б ці речі продавалися разом одним лотом, ціна була б значно вищою.

Ще один екземпляр Українського комбатантського хреста був проданий в 2008 р. на аукціоні La Galerie Numismatique за €540 (рис. 7). Центральний медальйон хреста помилково повернутий на 90° відносно до вертикалі. У відзнаки видале-

ний гвинт, замість якого приєднана велика шпилька. На жаль, відсутнє зображення реверсу відзнаки, тому не зрозуміло, чи з самого початку відзнака мала шпильку, чи це результат пізнішої переробки. Хрест придбав іноземний колекціонер, тому остаточно вирішити питання щодо форми і способу виготовлення шпильки на хресті можна буде лише з його ласки.

Дуже рідко на зарубіжних аукціонах з'являється така відзнака як Хрест Симона Петлюри. Нам відомий лише один такий випадок за останні роки (рис. 8). Хрест виготовлений із срібlistого металу, має оригінальну стрічку, патинований. Хрест належить до так званого третього випуску, зробленого в США після 1945 р. Хрест був проданий на аукціоні La Galerie Numismatique в 2008 р. При початковій ціні €380 хрест пішов за €1 300.

На світових аукціонах часом з'являються екземпляри таких відзнак як Галицький хрест. В 2008 році на аукціоні La Galerie Numismatique Галицький хрест був проданий за €540, при естимейті €200 (рис. 9). На аукціоні DOROTHEUM в 2009 році (рис. 10) та на аукціоні AUKTIONSHAUS H. D. RAUCH GMBH (рис. 11) в 2010 р. початкова ціна відзнаки складала також €200. Початкова ціна мініатюри Галицького хреста на аукціоні DOROTHEUM в 2009 році (рис. 12) була визначена в €80.

Не часто з'являється Гуцульський хрест і іноді ціна на нього є порівняно невисокою. На шведському аукціоні PROBUS AUKTIONER в 2009 р. був проданий Гуцульський хрест за €110 при початковій ціні €100 (рис. 13). Така низька ціна, на нашу думку, пояснюється тим, що скандинавські аукціони не дуже практикують продаж предметів української фалеристики. На інших європейських ринках, зокрема в Німеччині, Галицький хрест коштує в кілька разів дорожче.

Порівняно часто на світових аукціонах з'являються Відзнаки Соборної України, які були випущені у Львові в 1917–1918 рр. [3, с. 74]. Відзнаки випускалися як на лан-

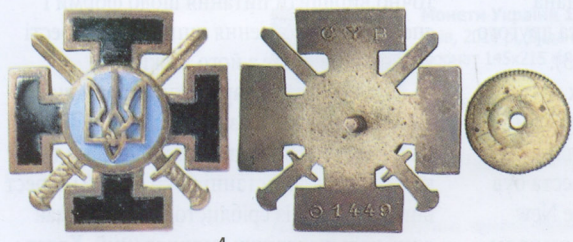
1

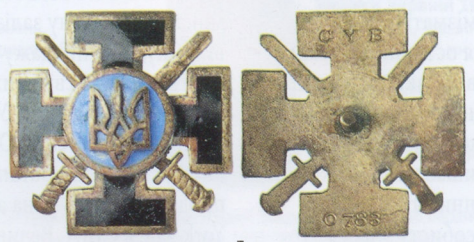
2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

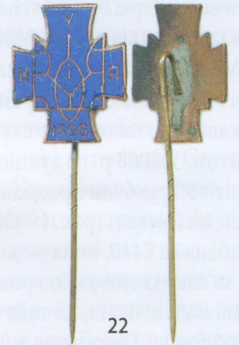
19

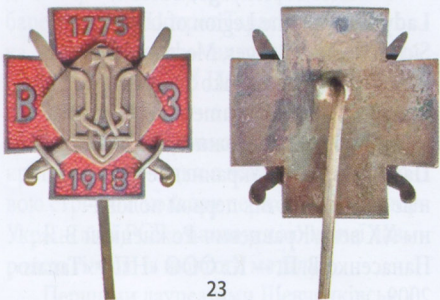
20

21

22

23

24

25

26

27

цюжку, так і зі шпилькою чи дужкою. Відзнаки виготовлялися із звичайного металу, в тому числі із цинку, та із срібла на особну замову. На антикварних ринках з'являються усі варіанти такої відзнаки — з вертикальною шпилькою та з горизонтальною дужкою. Всі вони коштують в середньому від €40 до €150. Однак найвищим попитом користуються Відзнаки Соборної України, які виготовлені із срібла, вони є надзвичайною рідкістю на фалеристичних ринках. У 2008 р. на аукціоні La Galerie Numismatique були продані дві такі срібні відзнаки. Одна відзнака на ланцюжку із пробою срібла та з клеймом майстерні F&F була продана за €560 (рис. 14), друга на вертикальній шпильці з клеймом майстерні F&S — за €440 (рис. 15).

Значним попитом користуються у європейських колекціонерів відзнаки Українських січових стрільців (рис. 16–18). Залежно від стану, у якому вони збереглися, та від матеріалу виготовлення вони уходять за ціною від €50 до €450.

Медаль, яка встановлена на честь 10-річчя відродження української державності, також користується певним попитом. У 2008 р. на аукціоні La Galerie Numismatique були придбані два екземпляри цієї медалі (рис. 19–20). Одна медаль придбана за €440, інша — за €420. Можливо у зв'язку із світовою кризою ціни на такі медалі впали, оскільки така сама медаль на аукціоні Dorotheum в 2010 р. пішла за €110 (рис. 21).

На антикварних і нумізматичних аукціонах Європи та Америки часом з'являються й інші українські нагороди, медалі, знаки та жетони. Попит на ці речі завжди перевищує пропозиції. На закінчення переліку українських відзнак на закордонних ринках нам особисто хотілося б показати дві невідомі нам відзнаки, які були продані за кордоном. Перша відзнака (рис. 22) з написом на аверсі «УНІЯ» та датою «1596» виготовлена із бронзи і вкрита блакитною емаллю. Її розміри 24 × 22 мм. Відзнака має голку, на реверсі немає ніяких позначень чи карбування. Ціна продажу склала всього \$85. Антикварна фірма-продавець з Канади повідомила, що вона не має у своєму архіві жодної інформації про таку відзнаку. Відзнака придбана якимось американським колекціонером і тому ознайомитися з нею не має можливості. Друга відзнака (рис. 23) продана на початку 2011 р. в Німеччині за ціною вище ніж €1 100. Вона виготовлена із бронзи і вкрита чер-

воною емаллю. Її розміри 20,5 × 20,5 мм. В сучасній літературі нам зустрівся лише малюнок цієї відзнаки [4, с. 100]

На російських аукціонах не дуже часто з'являються українські відзнаки, але українська фалеристика все ж таки цікавить російських колекціонерів. Гуцульський хрест, розміром 46,6 × 44,4 мм був проданий за \$1 300 на аукціоні № 37 фірми «Монеты и Медали». Однак на аукціоні «Гелос» Гуцульський хрест розміром 45 × 47 мм протягом 2008–2011 рр. не може знайти свого покупця (стартова ціна 25 000–35 000 крб.). Орден лицарів залізного хреста армії УНР другого повоєнного випуску продається фірмою «Империya» на своєму 15 аукціоні за стартовою ціною \$700–800.

Проте найцікавішими українськими знаками, які з'являлися на російському ринку, на нашу думку, були два екземпляри знаку Інструкторської школи старшин. Перший знак ІШС виготовлений із срібла невідомою майстернею, клейм не має, розміром 60,1 × 39,2 мм (рис. 24). Знак проданий на аукціоні № 47 фірми «Монеты и Медали» за 850 000 руб. Другий знак ІШС також виготовлений із срібла невідомою майстернею, клейм не має, розміром 57,3 × 39,4 мм (рис. 25). Він проданий на аукціоні № 66 фірми «Монеты и Медали» за 130 000 руб. Чи є ці знаки оригіналами, хай вирішують спеціалісти фірми, оскільки ці знаки відомі лише в трьох екземплярах [1, с. 26]

Аукціонний будинок «Клейнод» на своїх перших аукціонах у 2008–2009 рр. пропонував цілу підборку українських відзнак, серед яких можна відзначити найцікавіші — Гуцульський хрест, Орден лицарів залізного хреста армії УНР другого випуску, Український комбатантський хрест, Галицький хрест, знак Ради січових стрільців та інші. Однак більшість з українських відзнак не були продані. Це означає, що у вітчизняних колекціонерів ще не прокинувся інтерес до української фалеристики і зараз існує непогана нагода придбати речі, які че-

рез деякий час безумовно зростуть в ціні. На противагу цьому у зарубіжних колекціонерів інтерес до української фалеристики достатньо високий, з роками він тільки зростає, можна прогнозувати й подальший його ріст і ніяка фінансова криза не завадить цьому, оскільки предмети української фалеристики мають свій неповторний шарм і не схожі за своїм стилем з аналогічними речами інших країн.

Усе пізнається в порівнянні і щоб не було закидів до суб'єктивного підходу автора у висновках, можна навести кілька прикладів, щодо продажу за кордоном, наприклад, польської фалеристичної спадщини часів українсько-польської війни, виготовленої в 1918–1919 рр. На американському аукціоні влітку 2010 р. була продана відзнака «Зірка Перемишля» часів періоду українсько-польської війни 1918–1919 рр., ціна продажу склала \$110 (рис. 26). Польська відзнака «Орлята» при ціні \$220 в США вже кілька років не може знайти свого покупця (рис. 27). Гадаємо, тема польських відзнак часів українсько-польської війни 1918–1919 рр., виготовлених в ці роки, теж є цікавою для подальшої розмови.

Список літератури:

1. Пахолок С., Мартин О. Фальсифікація відзнак української фалеристичної спадщини//Нумізматика і фалеристика. — 2009. — № 2. — С. 24–28.
2. Бринов О. Українські відзнаки на європейських ринках//Нумізматика і фалеристика. — 2010. — № 1. — С. 23–25.
3. Victor L. Konyago, Orest V. Ladyzhynsky. The Legion of Ukrainian Sich Riflemen. Badges, Medals and Other Items/Shevchenko Scientific Society. Toronto, Canada. Volume 41, 2006.
4. Кравцевич-Рожнецкий В. Я., Панасенко В. П. Украинские военные знаки отличия первой половины XX века/Кравцевич-Рожнецкий В. Я., Панасенко В. П. — К.: ООО «НПФ «Tanais», 2009.

Не забудьте передплатити на друге півріччя журнал «Нумізматика і фалеристика»

передплатний індекс 48409
у Каталозі періодичних видань України, II півріччя (стор. 130).

